

YUGOSLAVYA

Yugoslavya, tam anlamda «Sovyetik» bir ülke değil. Arnavutluk ile birlikte, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda yerli bir Komünist hareketin iktidara gelmesi, bu iki ülkeyi Sovyetler Birliği karşısında özerk bir konuma yerleştirdi. Her iki ülke de özerkliğinin imkânlarını farklı biçimlerde değerlendirmekle birlikte, bağımsızlıklarını kiskançlıkla korudular. Yugoslavya, öteden beri, farklı bir sosyalizm uygulamakla ünlüdür. Bu sosyalizm türü, genel olarak, «revizyonizm» sayılmış ve mahkûm edilmiştir. Sovyetlerin kendi modellerine uymayan, hele dış politikada farklı davranan sosyalistlere bu yaftayı yapıştırması alıştığımız bir gelenek. Görece yakın zamanlara kadar Çin de Yugoslavya'yı revizyonizmle suçlamakta en şiddetli ağız kullanmaktan geri durmazdı. Çin'in Sovyetler Birliği'ni en büyük düşman olarak kabul etmesinden bu yana, Yugoslavya'ya ve dolayısıyla orada uygulanan sosyalizm türüne karşı ağız değişti. Enternasyonalizm iyi komşuluk ilişkilerine dönüştükten sonra, dış politika perspektifine uygun davranan her ülke, ister Yugoslavya olsun, ister İran, Çin için önemli değil. Şimdi Yugoslavya'yla iyi ilişkiler uğruna kırk yıllık dost Arnavutluğun bile kolayca feda edildiği görülüyor. Öte yandan, yeni Sovyet dış politikası da, Yugoslavya'nın iyi ilişkiler çerçevesinde tutulmasını amaçladığından, eski dönemin revizyonizm suçlamaları oradan da işitilmez oldu. Yani, son günlerde Yugoslavya artık revizyonist değil — Sovyetler Birliği'nin ve Çin'in dış politikaları Yugoslavya'nın revizyonist olmamasını gerektiriyor.

Bu eski suçlamalara karşılık, Yugoslavya deneyini aşırı ölçüde övenler de vardı. Örneğin hümanist Marksistlerden Lucien Goldmann, özgür pazar yoluyla kurulan özgürlükçü sosyalizmin bir modeli gibi görüyordu Yugoslavya'yı. Özyönetim uygulaması, bazıları için hâlâ demokratik bir sosyalizm modeli sayılabiliyor.

Bizce Yugoslavya'da eleştirilmesi gereken, özyönetim çokluğu değil, azlığıdır. Bir başka deyişle, özyönetim adı verilen uygulamanın birçok bakımdan budanarak, oldukça sınırlı bir alan içinde hapsedilmesidir. Bu durum, özyönetim sisteminin birimleri içinde çalışanları birtakım dar ekonomik çıkarlarla sınırlıyor, bilinçliliği bu tür çıkarlara göre belirliyor. Bu uygulamada işçilere verilen haklar, gerekli ama yeterli değildir. Bu biçimiyle özyönetim, en geniş anlamında yönetimi paylaşmayı yaklaştırmıyor, partinin oynadığı role de bağlı olarak, uzakta tutuyor.

Burada okuyacağımız yazıda Yugoslavya'nın toplumsal sistemi, ulusal soruna değinilmeden anlatılmış. Birçok yorumcuya göre gelecekte —özellikle Tito'nun ölümünden sonra, deniyor— Yugoslavya'nın başlıca sorunu olacak bu konu. Biz buna, ayrılıkçı akımlar genel başlığı altında, ileride değineceğiz.

Vuskovic'in yazısı Yugoslavya'da yaşanan sosyalizmin çok parlak olmadığını rakamlarla açıklıyor. Sayısı bir buçuk milyonu bulan göçmen işçileri, yarım milyona yaklaşan işsizleri de, burada çizilen tablonun ürünü olarak görmek gerekir. Bu tür yazıların Yu-

goslavya'da, resmi yayın organlarında yayımlanabilmesi, gene de, Yugoslavya'daki demokrasi için olumlu bir not. Gelgelelim, politik alternatif arayışlarının Yugoslavya'da da pek hoş karşılanmadığını eklememiz gerekir. 1968-69'daki üniversite hareketi (bu konuda da bazı belgeler yayımlayacağız), üniversiteden atılan öğretim üyeleri ve bir süre için oldukça ilginç bir yayın yapan Praxis dergisinin kapatılması (Milovan Cilas'ın hapsi sayılmazsa), bu ülkedeki baskıcı eğilimlerin örnekleri arasında. ■